

Attsjö Södregård inklusive Nästagård. Berättelser

Tre generationer Hahne 1668 – 1791, släkttavla	sid 2
En sedelärande berättelse om änkan Hahne och klockaren Lind	sid 3
Familjen som ägt Attsjö Södregård 1792 – 2023, släkttavla	sid 5
Familjens sju ägare av Attsjö Södregård.	sid 6
Attsjö Nästagård 1821. Johannes Nilsson straff för fällning av ekar	sid 26

Tre generationer på Attsjö Södregård 1668 - 1791

(123 år)

Måns Håkansson Hahne
h. Märta Månsdotter
1668 - 1705

37 år

Annica Månsdotter
Per Månsson
1705 - 1756

51 år

Måns Persson
Sara Persdotter
1756 - 1791

35 år

I den andra Södregården bodde Magnus Simonsson och Catharina Nilsson 1768 – 1811. När deras dotter Annika Magnusdotter 1792 gifte sig med Nils Magnusson från Norregård, tog paret över släkten Hahnes gård.

*Uppgifterna är baserade på Attsjö Södregårds
boendeförteckning.
©Bodil Stefansson, Ingvar Malmberg 2022*

En sedelärande berättelse om änkan Ingrid Månsdotter Hahne på Attsjö Södregård och klockaren Jonas Lind.

1668 flyttade Måns Håkansson Hahne till Attsjö. Han hade tidigare varit dragon, det vill säga en soldat som red till slagfältet men som sedan satt av och stred till fots. Efter avskedet från det militära köpte Hahne Attsjö Södregård och benämndes skogvaktare. På gården födde hustrun Märta en son och fem döttrar, men tre av dem dog som spädbarn. År 1687 finner vi Hahnes dotter Ingrid boende på Södregård. Hon står skriven som änka vilket innebar att hon var myndig. I oktober 1694 gifte Ingrid sig med drängen Per Andersson, som blev ägare av Furuby Kullagård och dit flyttade paret efter bröllopet. Att den nygifna hustrun Ingrid bara ett halvår senare födde sonen Lars, tycker vi inte är speciellt uppseendeväckande, men att klockaren Jonas Lind står antecknad som fadern, får oss att höja på ögonbrynen. Vem var denne man?

I början på 1690-talet flyttade fältväbeln Jonas Lind in på Attsjö Kronogård. Han hade således den högsta underofficerstiteln och ansvarade för ett kompanis förläggning och underhåll och utdelade straff vid mindre förseelser. I augusti 1692 var Lind vittne vid ett dop i Attsjö. Året därpå födde hans hustru Malin Persdotter en son som dog innan man hann förrätta nöddop och barnet antecknades i födelseboken utan namn. I juli året därpå föddes flickan Brita som "dog om aftonen ett dygn gammal". 1694 ombads Jonas Lind att vara dopvittnen igen, vilket var ett hedersuppdrag och nu hade han blivit klockare. Trots att Jonas Lind var en kyrkans tjänare, inledde han ett förhållande med änkan Ingrid på Södregård och hon blev med barn. Vi befinner oss på 1600-talet, ortodoxins århundrade med stränga religiösa regler och hårda straff. Genom att ha sexuella förbindelser utanför äktenskapet gjorde sig Jonas och Ingrid skyldiga till enkelt hor. Hade Ingrid inte varit änka utan gift, hade brottet varit dubbelt hor som enligt lagen bestraffades med döden.

Den 24 maj 1695, exakt en månad efter att Ingrid fött sonen Lars, framträdde Måns Hahne i Attsjö för Konga häradsrätt. Han beklagade sig över sin dotter Ingrid Månsdotter som låtit sig förföras av fältväbeln Jonas Lind. Denne var gift med Malin Persdotter, som var Hahnes systerdotter. Äktenskapsbrottet hade begåtts några dagar innan Ingrid trolovade sig med sin nuvarande man Per Andersson. Nu hade Jonas Lind rymt sin väg och var således inte närvarande vid rättegången, men det var Ingrids make Per Andersson. Han bekräftade att hustrun begått hor med den f.d. fältväbeln, som var gift och nu hade rymt. Eftersom Ingrid hade varit otrogen ville han skilja sig, men då påpekade tingsrätten att detta tillhörde kyrkans jurisdiktion. Målet uppsköts till nästa ordinarie ting, då också den förut förlopte fältväbeln Jonas Lind infann sig. Den anklagade erkände sig skyldig till brottet och förklarade att han hade varit rädd och inte vågade komma till rättegången i maj månad. Jonas Lind bekände att han döpt gossen för att man skulle veta vem som var den rätta barnafadern och för att Ingrids make Per inte skulle åtalas för otida lönskeläge (sex innan äktenskapet). När Per Andersson hade frågat hur det förhöll sig med faderskapet hade Jonas berättat sanningen för honom. Ingrid Månsdotter Hahne hade också bekänt för sin far och var nu beredd att ta sitt straff.

De åtalade erkände sitt brott och rätten dömde Jonas Lind samt Ingrid Månsdotter Hahne skyldiga till hor. Eftersom han var gift blev påföljden 80 marker böter medan änkans bot blev 40 marker. Omräknat till säd motsvarade detta fyra respektive två tunnor säd. Dessutom skulle båda två stå kyrkoplikt innan nyår. Stående upp synliga inför alla i kyrkan skulle de erkänna sina synder och be Gud, kyrkan och församlingen om förlåtelse. Detta var ett av de skamstraff som kyrkan ofta använde sig av under flera sekler.

För oss nutida människor låter några tunnor säd inte så mycket, men 1695 ägde dessa stort värde. Runt sekelskiftet 1600/1700 hade klimatet i Europa försämrats drastiskt. I Sverige ruttnade höet och sädesaxen hann inte mogna under den "lilla istiden". Både människor och kreatur svalt. Vintern 1694/1695 var i Småland en av den värsta i flera mannaminnen. Våren kom gäckande redan i februari, men sedan slog kylan till igen med oanad styrka. I maj 1695 låg snön ännu så djup att det gick att köra med släde, efter vad det berättas. Inte nog med att folket utsattes för svält. I missväxtens spår kom farsoterna och dödstalen nådde rekordnivåer.

De som inte hade råd att betala böter måste plikta med kroppen. Jonas Lind, som bara var brukare och inte kunde ta inteckning i gården, var en av dessa. Bunden vid en skampåle och med bar rygg skulle han pryglas med spön. Vi känner inte till omräkningstalet mellan bot och spön, men maxstraffet för män var 40 par spön = 80 slag. Det var vad en man ansågs överleva. För kvinnor som inte kunde betala omvandlades boten till risning, maximalt 30 par ris = 60 slag. Om Ingrid som myndig änka hade haft tillräckligt med pengar för att betala böterna eller om fadern Måns Hahne kunde hjälpa till ekonomiskt vet vi inte. Efter bröllopet med Per Andersson blev Ingrid omyndig som alla andra gifta kvinnor, men vi utgår från att boten betalades eftersom inget annat uppges. Att få en skilsmässa godkänd av kyrkan, som maken hade önskat, var på 1600-talet nästan omöjligt, så Ingrid Månsdotter Hahne och Per Andersson förblev gifta och fick tillsammans sönerna Jon, Nils och Johan.

Efter rättegång 1695 avskedades Jonas Lind som klockare. Ryggen läkte ihop, men ärren efter en piskning sitter djupare i själen än på ryggen. I september 1695 födde hans hustru Malin flickan Britta som överlevde spädbarnstiden. Två år senare valdes Jonas ännu en gång till klockare. Att han ofta anlätades som dopvittne var hedrande och visade att familjen var inlemmad i den sociala gemenskapen igen. Ända fram till 1708 anlätades Jonas Lind som dopvittne och vid sin död i Furuby 1709 antecknades han i död- och begravningsboken som "den gamle klockaren". Då hade han ännu inte uppnått sextio års ålder.

Källor:

Arkiv Digital: Konga häradsrätt (G) A1a:8 (1694 – 1697) . Mål N°30, sid 309, 317, 415.

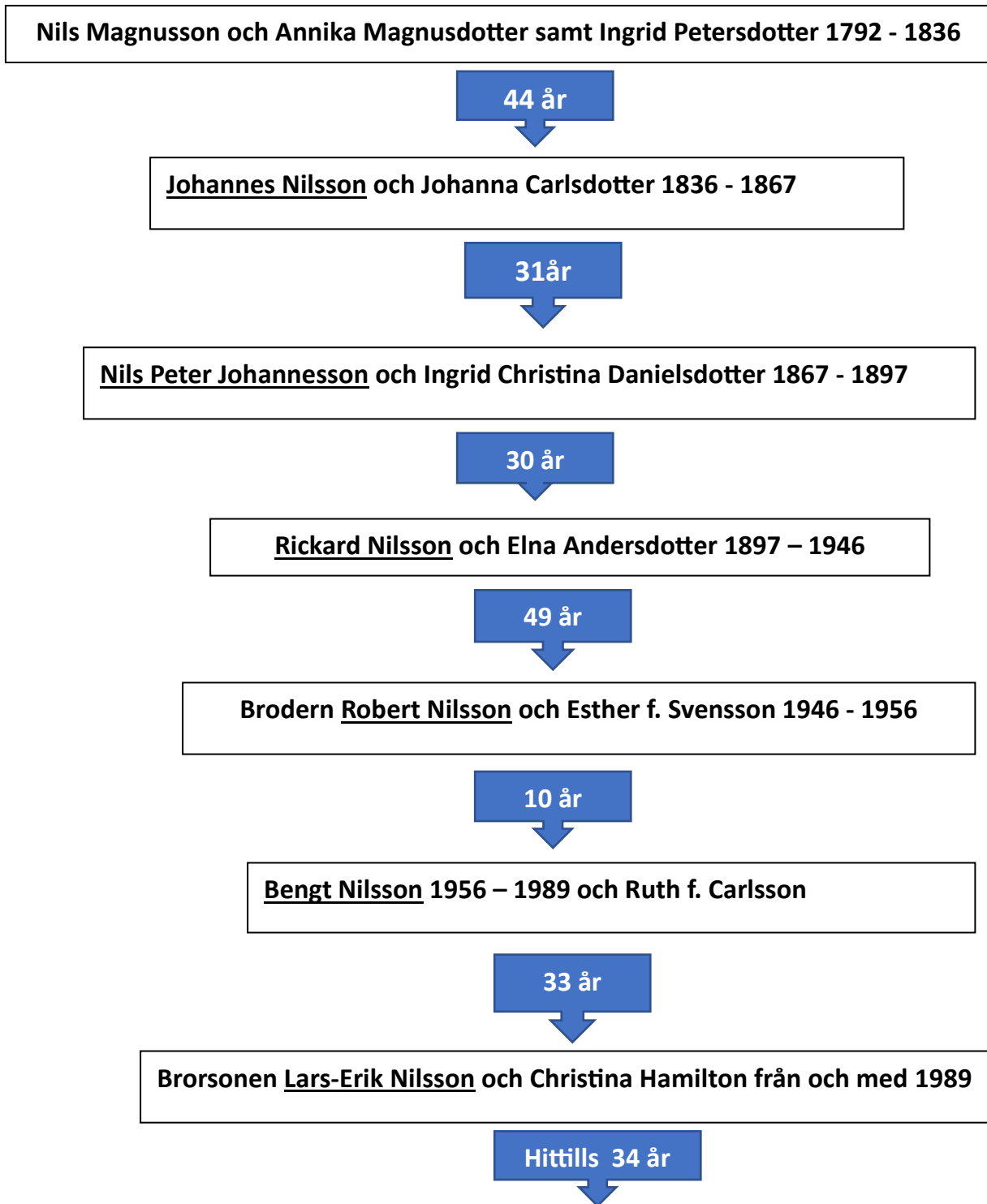
Arkiv Digital: Kyrkoböcker Furuby socken.

Malmberg, Ingvar. Boendeförteckning över Attsjö gårdar och torp.

Stefansson, Bodil. En man som hetade Glader, kapitel 1.

Svensk militärhistoria. Militaria. Hans Högman. <http://www.hhogman.se>

Familjen som ägt Attsjö Södregård 1792 - 2023

*Uppgifterna är baserade på Attsjö
Södregårds boendeförteckning.
©Bodil Stefansson, Ingvar Malmberg 2023*

Familjens sju ägare av Attsjö Södregård.

Nils Magnusson och Annika Magnusdotter samt Ingrid Petersdotter

Det hela började i maj månad 1792 när Nils Magnusson gifte in sig på Attsjö Södregård och hans blivande svärföräldrar Magnus och Catharina höll bröllop i dagarna tre för dottern Annika. Hon var deras enda barn och 17 år, Nils från Attsjö Norregård var tre år äldre. Fastän ungdomarna ännu var omyndiga fick de överta halva fastigheten för att senare bli ägare till ¼ mantal Södregård. Sonen Jonas föddes året efter bröllopet. Familjen levde gott och framtiden såg ljus ut, tills liemannen började skörda den ena familjemedlemmen efter den andra. 1808 insjuknade både deras tvååriga dotter Maria och mormor Catharina i rödsot och dog. 1810 avled Jonas mor Annika av bröstsjuka och sedan somnade morfar Magnus in 80 år gammal.

Bouppteckningarna visar att familjen på Attsjö Södregård var välbärgad. Förutom sin fastighet på ¼ mantal som värderades till 1000 Rd hade Nils och Annika förvärvat 5/32 mantal Attsjö Jöns Markussonsgård, värd 725 Rd. Förmögna bönder köpte ofta föremål i silver för att ha som en kapitalreserv eller som smycken till sina hustrur. På den tiden satte man inte sitt ljus under skäppan och kyrkvärden Nils Månsson var stolt när hustrun visade upp deras rikedom. Tänk er Annika och viken status hon utstrålade uppklädd i högtidsdräkt och allt sitt silver. Runt midjan bar hon ett värdefullt silverbälte och i silverspannet som höll ihop särken dinglade sju glänsande löv. Över bröstet hängde fyra låskedjor i silver och en lång tung halskedja. Händerna pryddes med silverringar och skorna hade silverspannen. Alla dessa smycken var hustruns privata egendom. Det sammanlagda värdet av silvret var 60 Rd, men då inkluderades också två bägare, två tumlare och två skedar. Det mest uppseendeväckande var alla kläder som Annika ägde. Visserligen hade hon nyligen ärvt hela sin mors garderob, men att äga 17 klänningar, 10 tröjor, 12 livstycken, 10 kjolar, 18 förkläden, 38 klutar, 10 huvor, 5 par vantar, 2 par handskar och en blå dyr rock är oöverträffat för en bondhustru i Furuby socken. En annan stor post vid denna tid var sängutrustningen och där fanns flera dyrbara bolster, varma fårskinnsfällar, många täcken och elva lakan, trots att familjen bara bestod av tre personer.

Ekonomi var vid denna tid baserad på kreatursskötsel. De flesta hade ett par tre kor och några får. På Södregård fanns en häst, sex kor, en tjur, en kviga, åtta får och fyra lamm samt en bagge och en gris. Dessutom fanns sju stutar, vilket tyder på att man satsade på att föda upp oxar för att antingen sälja till slakt eller köras in som dragdjur. Bland inventarierna i järn och trä fanns många redskap och vagnar till både jordbruket och skogsbruket. Alla utstående fordringar var noga antecknade och de flesta var lån till bönder i Furuby socken på vardera cirka hundra Rd. De enda skulderna var utgifter i samband med bouppteckningen. Behållningen blev 3700 Rd, Nils och sonen Jonas ärvde hälften var. När morfar Magnus dog 1811, ärvde pojken ytterligare 90 Rd, men fick inte disponera sin pengar förrän på myndighetsdagen två år senare. Jonas, som med tiden blev ägare till 5/16 mantal Jöns Markussonsgård och valdes till kyrkovärd, blev således både rik och respekterad. Han var gift två gånger, fick tio barn och dog vid 54 års ålder 1847. Dödsorsaken står inte angiven i död- och begravningsboken.

Johannes Nilsson och Johanna Carlsdotter

Nils Magnusson gifte 1812 om sig med Ingrid Petersdotter från Hovmantorp och sex år senare fick de sonen Johannes, deras enda gemensamma barn. När Nils dog 1835 var sonen bara 15 år och fick då ärva 1/8 mantal Södregård. Mor Ingrid hade höga tankar om sonen och som blivande hustru till honom dög bara en bonddotter med rejäl hemgift. Det hade Johanna Carlsdotter från Västorp Lambritsgård. Inför bröllopet 1836 köpte hon, tillsammans med Johannes, änkans del av gården för 666 Rd. Ungdomarna som bara var 17 respektive 19 år ägde då ¼ mantal Attsjö Södregård. Samma år svedjade bönderna på Södregård och Nästagård, elden spred sig och brände av skog också på bergsrådet Aschans intilliggande marker. Änkan Ingrid och Johannes förmyndare stämdes inför rätta och dömdes för vådeld genom oaktsamhet. 1840 blev Johannes myndig och stämde då sin förmyndare Peter Eliasson och torparen Johan Håkansson inför Konga Häradsrätt. Han ville häva arrendekontraktet för torpet Billemo. Hur utfallet blev, kan du läsa under fliken *Torp under Attsjö Södregård* och *Berättelser*.

Vartannat år födde hustrun Johanna ett barn. Sammanlagt fick de tolv stycken, varav nio nådde vuxen ålder. Det är många att mäta och kläda. Genom en artikel i Växjöbladet har vi förstått att 1851 var ett speciellt påfrestande år för familjen på Södregård. Tidningen citerade utvalda delar av ett brev som hade inkommit till redaktionen (artikeln återges på nutida svenska). *Söndagen den 26 oktober inträffade mellan klockan sex och sju på morgonen en olyckshändelse i Attsjö Södregård i Furuby socken. En stor del av Johannes Nilssons lösegendom och av hans tjänares kläder blev lågornas rov genom vådeld i bostadshusets övre våning. Anledningen till branden är okänd. Johannes Nilsson led dessutom av ett svårt huggsår och hade föregående vecka förlorat ett barn, som skulle begravas samma dag. Det är lätt att föreställa sig hur stor bestörtningen blev över denna tilldragelse, när han själv sjuk, måste ta emot begravningsgästerna i denna oväntade belägenhet. Beklagligtvis var lösboet ej brandförsäkrat och därför blev förlusten för honom och hans tjänare så mycket kännbarare. -- - På grund av detta, vågar han för sin och tjänarnas räkning, vända sig till dem som är bättre lottade, och i nuvarande utsatta situation ödmjukt be om en behjärtansvärd gåva.--- De influtna medel som givmildheten inbringar, skall tacksamt redovisas i Wexjö Tidningar och skickas lämpligen till Johannes Nilsson under adress Furuby Attsjö. (Växjöbladet den 19 november 1851, Kungliga biblioteket)*

I slutet av 1850-talet flyttade familjen till Jöns Markussonsgård. När Johannes Nilsson dog 1868 efterlämnade han änkan Johanna och nio gemensamma barn varav det yngsta, Emma Tolfmina, bara var fem år. Bouppteckningen visar en man som levt över sina tillgångar och en ekonomi i kaos. Inventarierna uppgick till 4292 Rd och skulderna till 6595 Rd, vilket ger ett underskott på 2303 Rd. Eftersom fastigheternas värde vid bouppteckningen skrevs ner med trettio procent och inventarierna med minst lika mycket, gav den efterföljande auktionen tillräckligt för att kunna betala skulderna, men mycket mer än så blev det inte. Tack vare att äldste sonen Nils Peter Johannesson tagit över Södregård året innan, slapp änkan och de sex minderåriga barnen bli satta på bar backe. Efter auktionen då både gård och löse gick under klubban, flyttade mor Johanna och de fem yngsta syskonen in på Södregård hos den 25-årige Nils Peter.

Nils Peter Johannesson och Ingrid Christina Danielsdotter

1869 gifte Nils Peter sig med Ingrid Christina Danielsdotter i Nöbbeled. Hennes mor var änkan Anna Stina Simonsdotter, som ägde ¼ mantal Tokagården. Efter fyrtio års ålder både gifte hon sig och födde två barn. Ingrids andra make Daniel blev med tiden en ansedd man och utsågs till kyrkvård. Allt tyder på att äldsta dottern Christina medförde en betydande hemgift till Attsjö Södregård. 1876 valdes Nils Peter Johannesson till kyrkvård, vilket visar att även han hade blivit en respekterad man. Att han var allmänt betrodd visar följande händelse:

I december 1879 anlände ett brev från Norra Amerika. Avsändaren var J.E. Holmberg i Minnesota. Johan Elofs far hade varit brukare men när han dog hamnade familjen i armod. Den tolvårige pojken tvingades ge sig ut och tigga för att skaffa mat till modern och sina yngre bröder. Efter konfirmationen jobbade han åtta år som dräng och sparade pengarna för att åka till Amerika och där skapa ett bättre liv för familjen. När Johan Elof fick besked från Lovisa Skön att hon väntade deras barn, rymde han, men kunde aldrig glömma det lilla barn som han svikit och som nu bodde hos morfar Magnus Skön på backstugan Nyborg:

Minneapolis den 22 nov. 1879

Min goda Petter Johansson. Du torde vara snäl och ursekta en gamal vän gör dig lite besvär. Jag inlägar en vaxel på 15 kronor som Jag önskar du är god och tar utt och gifvar penningarna till gamle Sjön för att använda till kläder för den lela flweckan som han har...

Sex år senare möttes Johan Elof och dottern Eva hemma hos Nils Peter på Attsjö Södregård. Hur det utvecklade sig och om mycket annat rörande Attsjö och familjen Skön, kan du läsa i Ingrid Wikströms dokumentära berättelse *Ömt älskade lilla Eva Charlotta*, baserad på brevväxlingen mellan Eva och morfar Magnus. Se fil under Södregård Torp - Berättelser.

Nils Peter hade sinne för affärer. I Konga härads dombok kan vi läsa att han 1884 begärde handlanden August Möller på Attsjö Norregård i konkurs. För att kunna köpa Lindahls garveri på Norregård hade Möller lånat 1500 kronor av Furuby kyrkkassa. Svärfadern, entreprenören Sven Peter Johansson på Jöns Markussonsgård, var en av borgenärerna. Nils Peter hade åtagit sig den andra borgensförbindelsen, men märkte att garveriet inte drevs med vinst och blev orolig. Om Möller inte kunde klara sina åtagande skulle han kunna förlora mycket pengar. Allt löste sig till slut och konkursen behövde aldrig verkställas eftersom Möllers svärfar blev ensam borgenär. Under åren hade entreprenören Sven Petter, med sina gårdar som säkerhet, lånat stora pengar från flera bönder i byn. När han dog 1886 sprack bubblan och den omfattande konkursen ett faktum 1886. Nils Peter hade lånat ut 3500 kronor mot inteckningar i Jöns Markussonsgård, men eftersom detta var prioriterade fordringar undveks förlust.

Tisdagen den 14 oktober 1891, nästan exakt fyrtio år efter att Södregård brann, fanns följande artikel att läsa i Smålandsposten: "**Eldsvåda** utbröt, tillskrives oss, i går e.m. å. Attsjö Södregård i Furuby socken av okänd anledning. Boningshuset, tillhörig kyrkovärden Nils Peter Johanesson, nedbrann i grunden, och högst obetydligt af lösöret kunde räddas. Hela byns innevånare voro närvarande vid eldsvådan, men på grund av rådande stark blåst, kunde intet uträttas mot elden. Det brunna var till obekant belopp försäkradt i Kronobergs läns brandstodsbolag. På fyra år har nu i Attsjö by nedbrunnit tre gårdar".

Alla dessa bränder måste ha varit påfrestande för Nils Peter Johannesson. Varje gång en gård brann, blev barndomens traumatiska händelser aktuella. Han återupplevde nioåringens fasa när övervåningen fattade eld och far Johannes var illa skadad samma dag som lillebror grävdes ner intill lillasyster på kyrkogården. 1891 var det Nils Peters livsgärning som brann ner till grunden. Oförmögen att kunna göra något för att släcka, hade han tvingats att stå och se hur elden förtärde och utplånade hemmet. Han och Christina hade sex barn och de två yngsta var fem respektive åtta år gamla, till och med yngre än han själv hade varit när gården eldhärjades förra gången.

Trots att boningshuset brann ner till grunden 1891 fortsatte familjen att vara skriven på Södregård. Detta tack vare att ett nytt hus uppfödes strax efteråt. Eftersom fastigheten hade brunnit två gånger på det gamla stället, beslöt man att uppföra det nya boningshuset längre bort från Byasjön. Den duktige byggmästaren August Johansson i Furuby, ofta kallad "Snickaren på Rosten", kontrakterades för att bygga ett stort, gediget och modernt hus, helt annorlunda än den gamla knuttimrade mangårdsbyggnaden. Arbetskostnaden var 500 kronor medan allt materiel anskaffades och bekostades av ägaren. Nils Peter dog vid femtio års ålder den 8 mars 1893 på grund av magcancer.

I bouppteckningen får vi bilden av ett fullt utrustat hem, men samtidigt togs bräder och plank, sex fönsterbågar och 300 taktegel upp, vilket kan tolkas som att det nya huset var nästan färdigbyggt. Familjen bodde på bottenvåningen medan vinden förblev oinredd under många år. Nya Södregård var modernt. Sex dragsängar, som kunde bäddas upp och skjutas ihop, ersatte de väggfasta som hade funnits i det gamla boningshuset. Sängutrustningen var ny och av hög klass med fjäderbolster, dynor, madrasser och varma fårskinnsfällar. Däremot fanns det bara sex lakan eftersom man på sin höjd använde underlakan. I stället för att laga mat över öppen eld hade en kokspis installerats. Den emaljerade gryta, speglarna, bokhyllan och kommoden visar att man följde med sin tid. Tolv silverskedar och en porslinservis med två dussin tallrikar, fem karotter, såsskål samt en komplett kaffeservice avslöjar att detta var en familj med hög status, måna om att bjuda fint. Hästen och åkvagnen förstärkte bilden av bättre bemedlat hushåll. Alla jordbruks- och skogredskap och de tre oxarna visar på en fungerande gård, som låg i framkant med eget tröskverk, tre järnharvar och åtta arbetsvagnar. Att gården hade utrustats med en brandspruta och tre vattensprutor är förståeligt. När Nils Peter dog i mars månad 1893 fanns rikligt med spannmål och potatis, som räckte för familjen tills skörden var bärgad. Inventarierna uppgick till 7400 kr och skulderna till 6662 kronor, vilket gav 367 kronor över, men eftersom fastigheten och ägodelar hade skrivits ner med minst 30%, så var tillgångarna mycket större än så.

Rickard Nilsson och Elna Andersdotter

Efter att Nils Peter hade dött, brukades Södregård av sterbhuset fram till slutet av 1890-talet. Då inträffade stora förändringar. Äldste sonen Rickard tog över gården medan syster Lovisa Mathilda gifte sig 1895 och flyttade till Holkaryd. Året därpå hölls bröllop för äldsta systemen Johanna och brukaren Karl Ernst Andersson på Stora Lysteryd och ett halvår senare, den första dagen i maj 1897, gifte Rickard sig med Elna Andersdotter från samma gård. Paren hade gjort vad man kallade "ett söskenabyte". Två veckor senare utvandrade Rickards yngre bror Johannes Edvard till Minnesota, medan Claes och Robert, som var fjorton respektive elva år, bodde kvar på gården med mamma Ingrid, som var undantagsänka. Farmor Johanna som var 80 år hade också undantagskontrakt och ingick i hushållet.

Elna från Stora Lysteryd hade fyra bröder och två systrar. När fadern dog 1888 tog sonen Karl Ernst över arrendet på gården. Då var Elna femton år. Efter att de två yngsta bröderna hade gjort värnplikten och sedan erhållit "kungens tillåtelse att från riket utflytta", emigrerade de till Norra Amerika. Då tog familjen i Lysteryd emot flickan Emmy Qvick, från fattigvården i Tegnaby. När det hade gått fyra år utan att Rickard och Elna på Attsjö Södregård fått några barn, flyttade Emmys sjuårige lillebror Magnus till Södregård, också utackorderad av fattigvården. Sex år senare dog pojken av difteri. 1910 flyttade hans syster Emmy samt Elnas mor och lillasyster Anna Sofia in på Södregård tillsammans med den tioåriga Hildur. Hennes far var Elnas bror Karl Ernst och hennes mor Rickards syster Johanna, som år 1901 dog i lunginflammation och lämnade tre små barn. På den tiden var det vanligt att barnlösa par övertog ett syskonbarn, som först blev fosterbarn och så småningom fick arvsrätt. Vilka planer som fanns för Hildur vet vi inte, men tre år senare dog flickan i barnförslamning. 1912 började Emmy Qvick studera vid folkhögskolan på Gotland och samma år gifte sig Anna-Sofia, flyttade till Östra Thorsås och fick tre barn i tät följd. Sonen Edvard Gustavsson föddes 1914. Vi låter honom själv berätta:

"De hade inga egna barn på Sörögårn. Det var väl därför de skulle ha mig på prov! Det var väl det att mina föräldrar, där kom barnen så tätt, att de skulle ha undan mig ett tag medan det tredje barnet föddes. Men sen blev jag gåendes där. Jag bodde på Sörögårn från det att jag var ett och ett halvt år, hela min uppväxttid bodde jag där. Så ängen i Gamla Sörögårn har jag slått många gånger! Och åkern som är där strax söder om stuan den tog en vecka att plöja, den steniga åkern! Mina föräldrar bodde i Östra Torsås i Hultet. Nej, jag träffade dem inte så ofta, det fanns ju inga bilar att åka med då. Sen kom det ju dit en flicka, hon blev moderlös, nere från Hässleholm, Ann-Marie. Jag kom ju till min moster och morbror och hon kom till sin faster och farbror. Så på sätt och vis är vi syskon – men vi har var sin far och inte en och samma mor!"
(Ingela Warberg)

Edvard flyttade alltså till Södregård när han var arton månader, men skrevs inte där förrän i tolvårsåldern. På gården bodde piga och dräng, Rickards mor Ingrid och de första åren också gamla faster Anns Stina Tengbom. Som enda barnet kände Edvard sig ensam. Pojken saknade sina biologiska syskon som han aldrig fick lära känna, utan upplevde sig som en främling vid besöken hos familjen i Östra Torsås. 1930 flyttade den sjuårige fosterdottern Ann-Marie till gården. Hon var Claes Emils dotter och således brorsdotter till Rickard. För Edvard betydde det mycket att det kom ett barn till i huset och Ann-Marie blev som en syster. Rickard var då i sextioårsåldern, Elna fem år yngre och båda var gammaldags i tanke och leverne.

*På Attsjö Södregård. Elna och Rickard står bakom hans mor Ingrid, som blev 88 år och dog i oktober 1935. Till vänster om Elna står Ann-Marie Nilsson, Rickards brorsdotter.
Foto: Laila Johansson.*

Elnas bror Klas Dahlqvist var en av de svenskar som hade lyckats i Amerika. Efter att hustrun hade dött återvände han till Sverige tillsammans med sin lille son Vilfred. Klas köpte herrgården Hermanstorp i Nöbbeléd och gifte om sig. Efter att ha blivit änkling en andra gång, sålde han sin fastighet och blev inneboende på Södregård 1918. Då var Edvard fyra år och den fattige kusinen på landet och fastän Vilfred var en sex år äldre rikemansson och född i Amerika, blev de vänner. Fem år senare flyttade Klas och sonen till Växjö, där det fanns passande skolor för en 15-åring med goda framtidsutsikter. Klas köpte en fin villa i Växjö och Vilfred blev handelsman i Odenlanda i Vederslöv. Livet ut höll de kontakt med Edvard och hans familj.

Edvard började i Attsjö skolan 1922 när han var åtta år, eftersom det bara var intagning vartannat år. Bäst av allt minns han den snörika vintern 1924, när han hade fått en kälke i julklapp och kunde åka från skolan nedför backen tillsammans med sina kamrater, förbi Jöns Markussonsgård och så långt ur på ut på sjön, att de ibland inte hann tillbaks till lektionen. För att få sällskap när han hade börjat i Furuby skola, gick han ibland via Lilla Lysteryd där Tage Nilsson bodde, en omväg på ett par tre kilometer. Edvard tyckte om att fiska och det allra roligaste var att snärja gäddor. Martin från Lyckanshöjd köpte rullar med mässingstråd i handelsboden och tillverkade sedan gäddsnares som han sålde för tio öre. Försedd med en sådan gick Edvard ner till kanalen som avvattnade Byasjön (Lilla Attsjön). Där stod de största gäddorna. Vädret skulle vara fint och soligt och så fick man smyga sig på gäddorna, för om skuggan föll på dem så stack de ögonblickligen. Att långsamt och försiktigt trä på snaran bakom gälarna var en spännande utmaning. (*Ingela Warberg*)

På ett väl tummat fotografi ser vi lärarinnan Hulda Sandahl utanför Attsjö skola 1925. Vi vet namnet på de flesta av eleverna: Naemi Karlsson, f. 1914 och hennes bröder Kjell, f. 1915 och Yngve, f. 1917 från Jöns Markussons gård, Tage Nilsson, f. 1915 från Lilla Lysteryd, Torsten Karlsson, f. 1916 och brodern Fritz, f. 1917 från Lyckanshöjd och markerad med ett kryss; Edvard Gustavsson, f. 1914 från Södregård. Foto: Laila Johansson

På söndagseftermiddagarna låg pojkarna från Attsjö sommartid gärna och spelade kort i gräset under ekdungen mitt emot Torslund. Efter konfirmationen var det tillåtet för ungdomar att gå ut och dansa. Då cyklade Edvard och hans jämnåriga kamrater ofta i väg till olika dansbanor, en gång ända till Åseda. När Edvard hade konfirmerats 1929 var det aldrig tal om att han skulle få studera eller gå i lära. I stället skrevs han som dräng på gården men gick som om han vore son i huset och fick därför inte sedvanlig dränglön. 1934 blev året då han gjorde värnplikten. I slutet av 1930-talet fick Elna magsmärtor, som hon sökte bot för på alla sätt, bl.a. åkte hon till Ronnebybrunn i Blekinge för att kurera sig, men inget hjälpte. Senare visade sig att smärtorna berodde på cancer i magen. 1940 blev Elna stadigt sämre och klarade inte längre av att sköta hushållet.

Då flyttade Elsa Karlsson in på Södregården för att ta hand om Elna och för att göra kvinnoarbetena och det var väl då som Elsa och Edvard blev förälskade. Elsa var född på Lyckanshöjd och hade direkt efter konfirmationen arbetat som piga på Torslund. Under flera år hade hon tjänat som piga i Lenhovda och vintertid, när det var mindre att göra på gården, hade hon gått kurser i sömnad. Sedan arbetade hon på Augusta Nilssons konditori i Växjö och lärde sig att baka bröd och kakor. Augusta som var född på Torslund anställde gärna flickor från hembygden. På Södregård fick Elsa fullt upp med både hushåll och omvårdnad. När det stod klart att Edvard och Elsa skulle bli föräldrar, fick de flytta in i ena änden av boningshuset medan Rickard, Elna och Ann-Marie bodde i andra halvan. Det bestämdes att Edvard skulle bli arrendator. Elna och Rickard utsågs till gudföräldrar åt den lilla flickan som föddes i början av december 1940 och döptes till Laila Britt Edna. Ett halvår senare dog Elna och året därpå lämnade Edwards "syster" Ann-Marie Södregård och gifte sig.

Laila och lillasyster Gunnel sprang ofta in till Robert, som alltid blev så glad när de kom och bjöd flickorna på "sockerpinnar", som de gamle kallade karameller för. Ofta var det polkagrisar. Laila beskriver honom som en liten söt gammal gubbe. Rickard bodde i det rum som hans mor Ingrid hade använt som undantagsänka. Det fanns bara ett kök i huset, så han åt alla måltider med Elsa, Edvard och flickorna. Många i familjen var musikaliska. Lailas far spelade fiol, mor Elsa och flickorna sjöng gärna och bra. Morfar Karl Peter och flera av kusinerna på Lyckanshöjd spelade munspel och morbror Fritz var duktig på dragspel. För dem som levde ett hårt och slitsamt liv blev musiken guld värd.

Under andra världskriget låg Edvard flera gånger i beredskap och han hade aldrig klarat av arrendet på Södregård om inte "Ernst på vinden" hade ryckt in när det behövdes. Han hette egentligen Ernst Karlsson och bodde ovanpå affären i Attsjö. Alla tyckte om Ernst som var arbetsam och stark men också rolig, snäll och gladlynt.

Vid krigsslutet var Edvard inställd på att ta över Södregård, men så blev det inte. Blod var tjockare än vatten och Rickard sålde Södregård till sin yngre bror Robert, som bodde på Lilla Lysteryd. Efter att för andra gången ha blivit bortvisad från sitt hem, cyklade Edvard runt i bygden för att hitta ett ställe att arrendera.

Mamma Elsa med Gunnel och pappa Edvard med Laila sommaren 1944 på Attsjö Södregård.

Foto: Laila Johansson.

Risinge Torsagård blev familjens nya hem och där trivdes de alla mycket bra, men när gården tio år senare såldes låg priset i miljonklassen. Det var dags för en sista flytt. Edvard blev stiftsarrondator och brukare på det lilla hemmanet Norratorp i Hemmesjö. Största delen av sitt vuxna liv arbetade han i skogen som framkörare med hjälp av sina älskade Ardennerhästar. Dottern Laila delade hans kärlek. Favoriten Jack gick i beteshagen på kvällarna och när hon kom cyklande hem från jobbet, sprang den stora snälla Ardennern henne till mötes, högljutt gnäggande. Efter några år friköpte föräldrarna Norratorps boningshus, ladugård och 5000m² tomt. Där skapade de ett gott liv tillsammans med massor av blommor och stor köksträdgård. Edvard var duktig på att snickra och när han hade blivit pensionär och fått gott om tid, snidade han och tecknade och byggde en fiol, som han ofta spelade på. Elsa arbetade på restaurangen Gillet i Växjö, men servade också på fester runt om i bygderna, tillsammans med den kända kalaskokerskan Kock-Stina från Tävelsås. Under många år cyklade Elsa till Risingegården för att jobba på lördagskvällarna, när där var musik och dans och mycket folk. Sedan cyklade hon hem mitt i natten de fyra kilometrarna till Norratorp. Detta slutade Elsa med lite innan hon fyllde 75 år, men att baka, sy och brodera höll hon på med betydligt längre.

Elsas far Karl Peter Samuelsson bodde kvar på sitt älskade Lyckans höjd i Attsjö så länge han kunde. Eftersom torpet saknade alla bekvämligheter flyttade han hem till Elsa och Edvard i Hemmesjö under sina sista vintrar. Detta var en pigg gammal man som långt upp i åren hjälpte till med diverse småsysslor. Karl Peter somnade in 1963 i en ålder av 86 år.

Edvard blev lika gammal som sin svärfar och Elsa ännu äldre, 98 år. Paret fick sin sista viloplats på Hemmesjö kyrkogård. Under alla år höll familjen kontakt med Edwards "syster" Ann-Marie. Både hon och hennes dotter Ingrid vilar tillsammans med Rickard och Elna på Furuby kyrkogård.

Ungdomsfoto av Karl Peter Samuelsson som värnpliktig, fotograferad i Alvesta. På väggen hemma på Norratorp hos Edvard och Elsa i Hemmesjö hängde en förstoring av detta kort.

Foto: Erik Erikssons arkiv.

Robert Nilsson och Ester Svensson

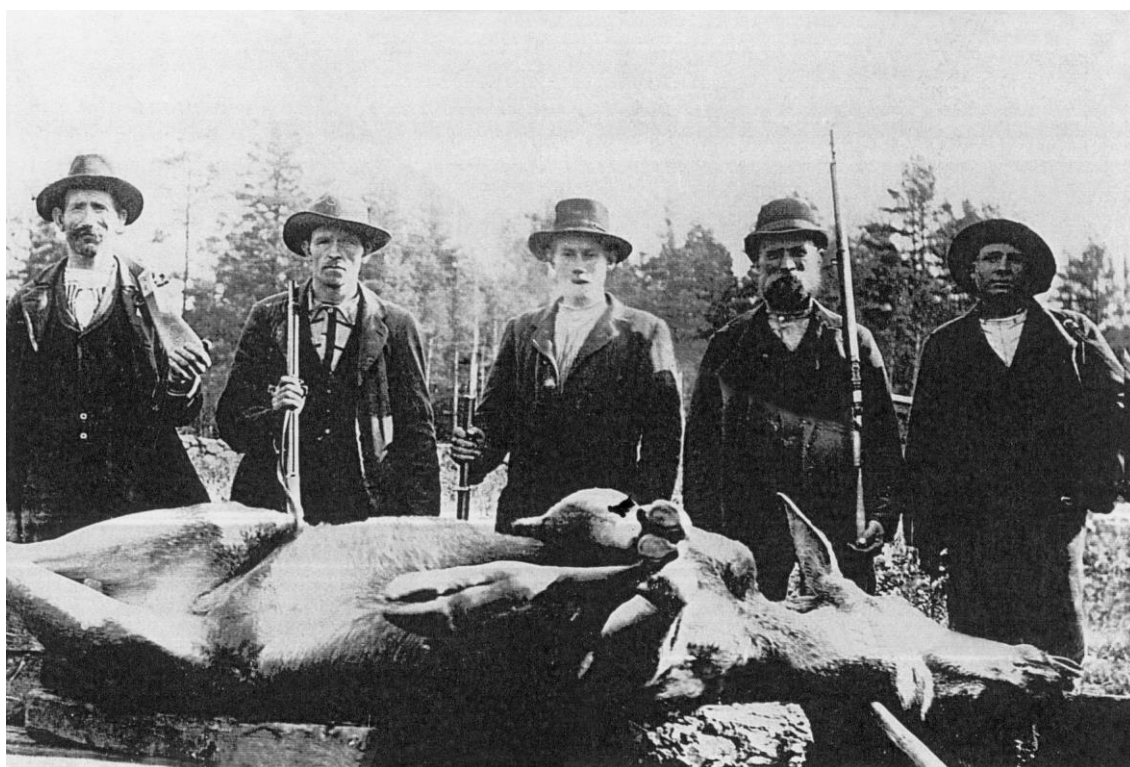
År 1912 gifte sig Robert Nilsson från Attsjö Södregård med Ester Svensson från Lilla Lysteryd. I samband med bröllopet 1912 köpte de hemmanet av Esters föräldrar, Sven Petter Johansson och Amanda Carolina Carlsdotter. Ett par hundra meter in i skogen längs vägen mot Attsjö ligger Ryholm, ett gammal torp från mitten av 1800-talet, som Esters far hade köpt in redan 1901. Sven Petter som var snickare och erkänt duktig träskomakare rev den gamla dåliga torpstugan, byggde ett modernt undantagshus och flyttade 1913 in med sin hustru Amanda och dotterdottern Edna. I maj samma år hade den tvååriga flickan blivit föräldralös när hennes mor Ellen Kristina dog av tuberkulos.

Efter trettio år på Lilla Lysteryd flyttade Amanda Carolina Carlsdotter med hennes make Sven Peter Johansson till den nybyggda undantagsstugan på Ryholm. Foto: Ingrid Johansson.

Sven Peters svärmor Stina Katarina Petersdotter, som var 83 år, följde också med till Ryholm och det var tack vare henne som Lilla Lysteryd ännu var i familjens ägo. 1861 hade hon gift sig med Carl Peter Carlsson, torparen på Billemo och där föddes dottern Amanda Carolina, som kom att bli deras enda barn. När Stinas föräldrahem Lilla Lysteryd skulle säljas på exekutiv auktion, lyckades Stina och Carl Peter köpa hemmanet med villkoret att de skulle försörja hennes föräldrar under deras återstående liv. Fadern dog året därpå medan modern levde ytterligare tolv år. 1881 födde Amanda Carolina en dotter. Två år senare gifte hon sig med Sven Peter Johansson, som flyttade in på Lilla Lysteryd och tog flickan som sitt barn. Året därpå föddes Ellen Kristina och sju år senare Ester Viktoria. Det var hon som 1912 gifte sig med Robert Nilsson från Attsjö Södregård.

Eftersom Esters familj hade ägt Lilla Lysteryd under fyra generationer, var hon väl inlemmad i den sociala gemenskap som fanns mellan Lysteryds gårdar och torp. Robert kände redan många av männen i trakten eftersom de tidigare hade jagat tillsammans. Som hemmansägare fick han dessutom egen jaktmark. Den mest omtalade av dessa män hette Karl Tengbom. Han föddes 1868, var smed på torpet Kalvshaga och en omvitnat duktig skytt. Hans rykte som tjuvjägare lever än i dag, mer än etthundra år senare. Tengbom arrenderade marken varefter han gick fram och hävdade att hans jaktmarker sträckte sig mellan haven, dvs. från Kattegatt och Skagerack till Östersjön.

Älgjakt cirka 1905. Från vänster på bilden Emil Petersson från Askatorpet, Karl Tengbom från Hemsmåla, Robert Nilsson från Attsjö Södregård samt bröderna Carl och Frans, som tog sig namnet Ekedal, efter torpet som familjen ägde. Foto: Lars-Erik Nilsson.

Fotobearbetning: Leif Lundbäck, som även sammanfogade det söndriga glasnegativet, vilket förklarar Roberts sneda haka.

På Lilla Lysteryd föddes fyra pojkar; Holger, Tage, Bengt och Harry, som alla gick sina första tre år i Attsjö skola. Eftersom det fanns så få elever var det bara intagning vartannat år. Därför började Bengt skolan vid åtta års ålder. Han berättar hur jobbigt det var med den långa skolvägen som han fick gå alldeles själv. Lärarinnan Hulda Sandahl hade blivit så rysligt glad i den lille gossen att hon frågade föräldrarna om inte han kunde bo hos henne. Bengt gick med på att prova, något han bittert ångrande. Den blyge pojken var så rädd att han inte vågade prata utan smög omkring i lägenheten, som om han ville göra sig osynlig. Det var värst på kvällarna när han tänkte på familjen, för även om pojkarna fick arbeta mycket där hemma, så hade dom det alltid roligt på kvällarna. Bengt längtade hem så alldeles förskräckligt att han bara kunde förmå sig att sova över en natt per vecka, hellre sprang hela den långa vägen hem. (Ingela Warberg)

Harry måste också gå ensam genom skogen 1932-1935, eftersom Bengt då hade börjat i Folkskolan i Furuby. Sextio år senare berättade Harry: "Jag kan inte fatta att man kunde gå från Lillaryd vid sju på morgonen. Det var ju beckmörkt, om det var vinter. Man var lite förskräckt ibland för det var ju älgar och sånt i skogen." Det var vid torpet Nyadal (Månsamålen) som Harry råkade på älgar några gånger och blev då så himla rädd att han sprang "vetalöst" hemåt. Skolvägen gick förbi backstugan Nyborg och sedan var det inte långt till Södregård. Därifrån fick Harry sällskap med sin kusin Ann-Marie och det kändes tryggt att vara två. En eftermiddag blev det så mycket snöoväder att han inte kunde gå hem till Lillaryd, utan fick ligga över hos sin lärarinna Hulda Sandahl. I efterhand har Harry funderat på hur hans föräldrar fick reda på att han sov över där, men antog att det hade gjorts någon överenskommelse. (*Ingela Warberg*).

Skogsvägen mellan Södragård och Lillaryd kallades Björnamoleden efter torpet Björnamon, som soldat Fredrik Skön byggde och som stockmakare Dahl med familj bodde i 1827 – 1835. Bengt och Harry berättade om en eremit som bodde där någon gång på 1930-talet och att de vid jultid gick dit med gröt till honom. Man frågar sig om Björnamogubben bodde i jordkällaren eller om det fanns något kvar av torpet. Ingen vet heller vad gubben hette eller var han kom ifrån. Enligt lösdriverilagen kunde folk utan ordnad försörjning sättas i tvångsarbete, så det var nog säkrast för gubben att inte stanna för länge, utan att vandra vidare innan länsman kom.

Vid Laga skifte (1834) hade Lilla Lysteryd en areal av 116 tunnland, varav 15 tunnland var åker och äng. Lars Erik Nilsson på Attsjö Södregård fick höra från sin far och farbröderna att det var svårt att få hemmanet lönsamt. Robert hade det ekonomiskt tungt fast han arbetade hårt. Då gick han till Johan Ulrik på Torsagård, som menade på att Lillaryd var för litet, men att Robert kunde köpa torpet Hemsmåla och pengarna kunde han få låna av Johan Ulrik. Så blev det. Under mellankrigstiden var det hårda tider med stor arbetslöshet i Sverige. För att hålla svälten från dörren anordnades Statens Arbetslöshetskommission nödhjälpsarbeten, som på 1930-talet kallades AK-arbeten. De bestod av ofta av väg- och brobyggen eller utdikning av våtmarker och lönen för dessa tunga hantverksmässiga arbeten sattes efter lägsta lön på orten.

Bengt som föddes 1920 på Lilla Lysteryd berättade att hans far 1930 – 1935 var med när de anlade vägen mellan Växjö och Västorp. Det var dåliga tider och vägbygget ett AK-projekt. Maskiner fanns inte att tillgå utan arbetet skedde för hand med häst och vagn, som inte ens hade gummidäck utan järnhjul. Fadern hade en egen vägsträcka där han körde packsten och annan fyllning till vägen. Fyra kronor fick han om dagen för karl, häst och vagn. Det var ju ingenting. Han måste ge sig i väg tidigt, för var arbetarna inte uppställda på morgonen när vägmästaren kom, fick de avdrag med en fjärdedels dagslön. Bengt Nilsson avslutade med att sammanfatta: "Det var ju ett samlat gäng från hela Sverige. Finnar och vete gudarna vad det var för folk. En del skickade ju hem lite pengar till familjen, med de mesta så söp di upp et, och levde rackare, slogs på lördagskvällarna. Ja, det var hemska tider!" (*Ingela Warberg*.)

Den yngre brodern Harry tillfogade att när fadern arbetade med sin häst borta på Hovmantorpsvägen i Västorp steg han upp klockan fyra på morgonen och när de kom hem på kvällen var den stackars hästen alldeles slut. Förutom AK-arbetet skulle Robert ju bruka åkrarna och skogen på Lilla Lysteryd. Familjen skaffade kontanter genom att fälla träd och sälja som ved eller till massaved. Sönerna hjälpte till hemma redan i unga år, men att plöja och köra med åder gjorde alltid fadern själv. Harry hjälpte ofta till med att harva och att kubba, dvs, körde en

trätrumla för att vältra efter såningen. Den häst man hade längst tid var ett halvblod som hette Prins. Arg och hetsig var han och den som kom i närheten av honom fick sig ett nyp. Harry trodde att Prins överlevde så länge tack vare sitt ilskna humör. Han var övertygad om att hästar som tvingas slita så hårt blir förbannade och hetsiga till humöret. Nästa häst var för klen för att orka med det tunga arbetet, men så köpte fadern en riktigt fin häst. Det var en gul ardenner som hette Telmy, men då var de hårda tiderna med AK-arbeten över så hon behövde inte slita hårt och var aldrig arg utan snäll som en sällskapshäst. *(Ingela Warberg)*

Efter avslutad skolgång arbetade pojkarna hemma på Lilla Lysteryd, mest i skogen men också med jordbruket. Bengt berättade att det var så in i helskotta dåligt med kontanter, så han måste slita hårt i veckorna om det skulle bli några pengar till dansbiljetter på lördagarna, eftersom varje dans kostade tio öre. Äldste brodern Holger flyttade tidigt hemifrån och blev lärling på snickeriverkstan på Vänersborgs mentalsjukhus Restad. Under Andra världskriget låg den yngre brodern Tage periodvis i beredskap medan Bengt och Harry bodde hemma och antecknades som jordbruksarbetare. 1946 köpte Robert 5/28 mantal Attsjö Södregård av sin äldre bror Rickard. Tack vare att han då sålde Hemsåla till Aron Lindström, kunde familjen behålla Esthers föräldrahem Lilla Lysteryd. Nu var Robert sextio år och Esther femtiofem.

Tack vare Holger som hade fått fast anställning på skrårderiet på mentalsjukhuset i Vänersborg, fick de yngre bröderna upp ögonen för alla jobb som fanns inom sjukvården och med tiden blev både Tage och Harry mentalskötare. 1946 började Harry jobba på Restad och tre år senare gifte han sig med Irma Nilsson från Torslund. 1957 fick Harry anställning på det nybyggda mentalsjukhuset i Karlskrona och flyttade till Blekinge med fru och barn.

Under tio år bodde Robert med familj på Södregård och där avled han 1956 på sin 70-årsdag. Ester berättade för Sune Jonsson hur Robert, som var svårt sjuk i cancer, tidigt på morgonen blev medvetslös och aldrig fick se de slipade snapsglasen i kristall, födelsedagspresenten som hon hade beställt på Johansfors glasbruk. De uppvaktande grannarna blev stående ute i farstun, försagda, eftersom ingen av dem visste vad de skulle göra av sina blomsterbuketter.

Sune Jonsson vistades mycket på Södregård och noterade att Ester förvarade sina mest värdefulla fotografier i en stor silverskål. Där fanns bland annat en gulnad bild på Robert i sin krafts dagar och ett foto på hästen, den som var en väldig travare. Färden hem från julottan hade gått i en rasande fart. Alla i släden måste skyla sig för snöklumparna som snabbtravaren sprätte upp på dem. Slädbjällrorna spelade och Robert ropade ut till alla han passerade "Vill ni åka, jag har bara åtta man i släden". *(Sune Jonsson. Minnesbok över den svenske bonden)*

Bengt Nilsson och Ruth Carlsson

Allan Karlsson på Sköntorp berättar: Att Bengt skulle ta över efter sin far var bestämt sedan länge. Under uppväxten på Lilla Lysteryd hade pojken under lek med sin äldre bror, fått ett borr i ögat och blivit blind. Det var då Robert bestämde: "Han ska ha gården". Bengt hade inget men av skadan utan levde som vanligt och jagade mycket, men sköt till vänster i stället, eftersom det var höger öga han förlorade. Att jaga började Bengt med mycket tidigt. Morfar Sven Petter var en ivrig jägare och Bengts första jaktkompis i Lysteryd. Gossen var så liten att bösskolven nästan släpade i marken när de gick ut och jagade tillsammans i skogen. I hela sitt liv var Bengt en inbiten jägare och det var han som var byns jaktledare. Efter jakten samlades jaktlaget och slaktade älgarna på Södregård. På kvällen när vi var färdiga, blev det gemytlig samvaro och en och annan kaffekask blev det ju också och goda historier. Södregård var ett gästfritt ställe, ett sånt ställe där man gärna gick och pratade lite om kvällarna, både innan Bengt gifte sig och efteråt. Det var alltid trevligt att komma dit och vi hade ett mycket gott samarbete också vad det gällde jordbruket. Bengt och Harry på Jössagårn (Jöns Markussons gård) och jag vi hjälptes alltid åt. Det var aldrig några problem när man behövde hjälp. "Vi får väl hjälpas åt med det", sade Bengt alltid. Jag har tänkt på det många gånger sedan - och det var väldigt fint. "Det hjälps vi åt med!" blev som ett ordspråk, säger Allan.

Lars-Erik Nilsson på Södregård kände sin farbror Bengt väl och beskriver honom som mycket social och rolig och alltid i medelpunkten: - Profiler i byn var Hilding på Torsagård, Henning på Kronogård och Ragnar på Attsjötorp. De hade en lite annan syn på livet – arbetade mindre och njöt mer. Hade få måsten och tyckte mycket om jakt och kaffegök. En gång när jag följt med Bengt på jakt hade vi träffat på Henning på Lilla Holma i skogen. Henning ursäktade sig med att "du förstår arbetslusten bara försvann så jag var tvungen att ta med mig bössan och gå en runda i skogen". Vi träffade Henning i närheten av Björnamo men hardrevet förde oss mot Lysteryd och då Bengt lyckats fälla haren i närheten av Hassleryd menade Henning att nu är vi inte långt hemifrån så ni kan väl följa med hem på 11-kaffe. Sagt och gjort så vi gick till Lilla Holma, detta såg även jag fram emot då Hennings fru Edla alltid hade många och goda kakor. Vi njöt av kaffet då Edla plötsligt frågade Henning om han tagit in äggen från hönsgården men det hade Henning inte gjort varför Edla sade att "då gör jag det". Så fort Edla gått ut från huset for Henning upp och in i skafferiet och "fiskade upp en kvarter renat från mjölsäcken" nu får vi lov att ha en kaffegök... Sagt och gjort och ordningen återställd då Edla kom tillbaka med äggen...

Bengt tog över både Södregård och Lilla Lysteryd 1956. Sommaren 1958 hyrde han ut barndomshemmet till en familj Lindhe. Mannen, som hette Olof, var född i Hjortsberga där både farfar och far var banvaktare. Det var fadern som hade tagit sig namnet Lindhe. Olof blev först filosofie kandidat i religion, sedan filosofie doktor och tjänstgjorde som lektor i psykologi och pedagogik på Lärarhögskolan i Luleå. Hustrun Ruth hade också rötter i Småland och tillbringade sin barndoms somrar hos mormor och morfar på Kullen utanför Braås. Under uppväxten bodde hon på flera olika ställen. Fadern som tillhörde Missionsförbundet startade firmor, men lämnade hustrun att sköta verksamheten när han reste i väg för att predika. Det sista projektet var en kaffestuga i Västerås. Ruth trivdes bäst på landet och ville helst av allt bli

hushållslärlarinna, men föräldrarna tyckte inte det var fint nog. De hade bestämt att båda döttrarna skulle bli akademiker, så Ruth tog en fil. kand. 1940 gifte hon sig med den nio år äldre Olof och några år senare föddes dottern Eva. Familjen bodde utanför Luleå på Sunderby folkhögskola, där Ruth undervisade i matematik, engelska, svenska, litteratur, psykologi och dessutom förestod teatern. En stimulerande miljö, där Eva trivdes. Med åren längtade föräldrarna alltmer ner till Småland och ville köpa en gård på landet som sommarboende.

Nu var året 1958 och Bengt gjorde ett besök för att se så att allt var bra hos hyresgästerna på Lilla Lysteryd. Olof var en allvarsam man och mycket noga med ett korrekt uppförande medan Bengt var precis tvärt om. Det märktes direkt att han och Rut hade roligt tillsammans. Året därpå köpte makarna Lindhe Torslund i Attsjö. Där trivdes dottern Eva bra och berättar med glädje om en trevlig man som kallades "Ernst på vinden". Han hette Ernst Karlsson, bodde ovanpå affären i Attsjö och ägde en get vid namn Sara Maria. Nu frågade han om familjen ville låna geten över sommaren och det lät ju trevligt, men helt oväntat fick Sara Maria tillökning på ladugårdsbacken. Killingarna fick heta Sylvia och Pia. Eftersom sommaren 1959 var ovanligt varm, stod fönstren vidöppna och killingarna hoppade ut och in som de ville, helst låg de i soffan. Detta tyckte föräldrarna inte om, men trettonåriga Eva tyckte att det var väl inte så märkvärdigt med det.

Samma år började man bygga Lövängen, en villa avsedd för året-runt-bruk. Ruth lämnade Sunderby och fick en lärartjänst på Jära folkhögskola utanför Nässjö, där hon och dottern Eva bodde. 1962 var skilsmässan ett faktum och i augusti 1963 gifte sig Bengt och Rut. Både Lövängen och Torslund såldes. Olof flyttade från Luleå och fick tjänst som lektor i pedagogik på Lärarhögskolan i Växjö.

När Bengt och Rut hittade varandra, hade de hittat hem. Eva var glad att de hade träffats. Pappan hade varit så allvarsam men Bengt och hon hade det roligt tillsammans. Eva trivdes på Södregård och började kalla honom för "Farsan", framför allt om det var något speciellt. "Hör du farsan..." Och när Bengt hittade på något bus, gav hon tillbaka. Eva minns när hon lämnade honom en lapp med ett telefonnummer och uppmanade: "Du ska gå och ringa detta numret, till Länsstyrelsen i Växjö." När Bengt kom tillbaka sade han: "Det var en jäkla kärring till att rabbla siffror!" Telefonnumret var till Fröken Ur.

Bengt förvärvade Torslund, styckade av marken och hyrde ut gården till Eva och hennes blivande man Leif Ström. Sex år senare blev paret ägare av fastigheten. Eftersom äktenskapet var barnlöst, tog Eva och Leif emot två fosterbarn. Flickan Sanna kom vid fem års ålder och knöt genast an till mormor och morfar, fram för allt blev hon och Bengt verkliga kompisar. Var det något, gick hon till morfar, speciellt om det var något bus... och då hjälpte han henne med det. Sanna sprang ofta till Norregård för att leka med Stefan och de hade så roligt ihop. På Attsjöholm bodde flickorna Björkman och där fanns Knatte, en liten svart Shetlandspanny, som de lärde henne att rida på. Mormor Ruth hade alltid tyckt om hästar och nu fick Sanna en egen häst. Eva säger att flickan mer eller mindre "bodde i stallet på Södragård". Sanna berättar att morfar var så rolig, han hade en räv bakom vart öra och var full i sjutton och skrattade mycket. Han var den snällaste som fanns och bjöd på godis och ibland stack han till henne någon grej till hästen. Mormor var duktig med allt och bakade sju sorters kakor, färgade ullgarn, virkade,

stickade, knyplade och sydde sina egna kläder. När hon åkte på dagsutflykter med buss följde Sanna med ibland och en gång var de på Kalmar slott. Det var roligt att följa med mormor.

Dottern Eva kommenterar att hennes mamma Ruth var en positiv, glad och dynamisk kvinna, aldrig ledsen att prova på att göra något nytt. 1981 skilde sig Leif och Eva. Hon flyttade till Hovmantorp med Sanna och blev glasmålare åt Bergdala glasbruk och sedan även åt Pukeberg och SEA. På helgerna åkte Sanna ofta till Attsjö, för där var det mycket som drog; hästarna, morfar och mormor och lekkamraterna. Visst var det roligt att komma till Torslund och träffa tvillingarna som pappa Leif och hans nya fru hade fått, men Sanna bodde helst hos mormor och morfar, för där kände hon sig mer hemma.

Ruth var delaktig också i utomhusarbetet, precis som Ann-Britt på Norregård, Maja på Jöns Markussonsgård och Esther på Nyalund. På Sune Jonssons fotografier kan vi se Ruth hjälpa till att hösta, klippa tänder på smågrisarna, sköta korna och mjölka, assistera vid tillverkningen av stickor till takläggning och trona högst uppe på självbindaren. Dessutom jobbade hon som lärare vid AMS-skolan i Alvesta.

På Södregård hade man varit först i byn med att ställa om från mjölkproduktion till att bli köttproducenter, som är mindre arbetskrävande. Bernhard Schön var en bidragande faktor till att Bengt och Rut kunde driva jordbruket så pass länge. I början av 1970-talet hade en sommarstuga byggts på Skönstorps mark och som pensionär bodde Bernhard där under arbetsveckorna. Han var stor och stark, liksom sin förfader soldaten Magnus Schön, och hjälpte till på gården genom att arbeta både i skogen och med lantbruket. När Bernhard fick vara i Attsjö och arbeta med kroppen, då mådde han.

Ingela Warberg trivdes bra med Bengt och Ruth och berättar: - När jag var 13 år fick jag på sportlovet praktisera på Södregård. Bengt lärde mig köra traktor ute i skogen och det gick riktigt bra och jag fick beröm. Vi hämtade hem lite gallrade träd har jag för mig. Och sen bjöds det på te och skorpar i det varma köket hos Ruth. Jag var lite blyg men de var så lättsamma och snälla så man kände sig alltid glad och välkommen. När veckan var slut fick jag 200 kronor för att jag hade hjälpt till i stallen och det var ju rätt så mycket pengar på den tiden. Jag hade fått mocka och ge mat åt kossorna och hans elaka häst Gullet. Henne fick man inte gå på framsidan av, för då bet hon en. Arbetshästarna här var inga snälla hästar. Harrys häst Freja var också elak. Jag minns när hon gick i hagen vid Attsjölyckan och vi gick förbi och sträckte ut handen för att klappa henne: - Va' fin du är! Då knep hon mig i nyckelbenet så jag fick ett stort blåmärke efter tänderna.

År 1967 köpte Bengt i Södregård en gårdssåg, som tidigare hade stått på Nya Gärde i Kårestad. Sågen sattes upp helt nära Banan, så kallas den nedlagda järnvägsvallen mellan Lokstallarna i Attsjö och Dammen vid Furuby broar. Bengt reste sågen tillsammans med Gustav på Sjöaryd, som var en duktig snickare. De gjorde ett gediget bygge med stöttor av rotben för att hålla upp taket över sågbordet. Sågen användes flitigt vid sågning av husbehovsvirke för byns invånare. Med Gustav som sågmästaren och Bengt som hjälpsågare tillverkades bräder, plank och regler för såväl reparationer som underhåll. Sågen drevs av en lastbilmotor, monterad på östra sidan. Något senare inskaffades också en stickhyvel, som placerades på andra sidan Banan och drevs med ett aggregat på traktorn. Där hyvlades bland annat spån till sticketaket på Södregårds vedbod.

Med Gustav som sågmästaren och Bengt som hjälpsågare tillverkades bräder, plank och regler för såväl reparationer som underhåll.

Foto: Usko Ojansivu

Sågen drevs av en lastbilmotor.

1989 när Bengt var 75 år och Ruth tre år äldre lämnade de gården. Deras pensionärsbostad blev Ryholm, där Bengts morfar Sven Petter också hade bott på äldre dagar. Till slut hann tiden ifatt dem och 1997 flyttade Bengt och Ruth till ett av dottern Evas hus i Hovmantorp. Ett drygt år senare kom slutet på deras liv tillsammans, snabbt och oväntat. Den 13 november skämtade tandläkaren i Växjö med Bengt och sade till honom att ta det försiktigt, med tanke på dagens datum. När Bengt kom hem skulle han lägga in ved i spisen, men snubblade, fick en fraktur på lårbenshalsen, blev inlagd på Växjö lasarett och dog två veckor senare. Varenda dag hade Ruth varit där och hälsat på honom.

Ruth bodde sammanlagt fjorton år i Hovmantorp och var helt klar och på gott humör ända till sista dagen i sitt 94-åriga liv. När Eva kom in på morgonen satt hennes mamma i sängen och virkade. Efter frukosten tittade de på Tv-nyheterna och kommenterade kriget i Irak. Efter att hemtjänstpersonalen hade skött om Ruth vilade hon ett tag, och sade sedan till Eva. "Jag är så trött". Fem minuter senare somnade hon in lugnt och stilla.

Lars-Erik Nilsson och Christina Hamilton

-Jag var här och hälsade på som barn, berättar Lars-Erik Nilsson som nu äger Södregård tillsammans med hustrun Christina (Kicki) Hamilton. Min farfar Robert minns jag som en allvarlig man, rent ut av barsk. Men man får ju tänka på att han då var sjuk i cancer och sista gången vi träffades var jag bara fem år gammal. Under min uppväxt ägde Bengt Södregård och i tonåren var jag här och hjälpte till på storhelger - och så när det var jakt. Jag började följa med i skogen redan när jag var en tretton/fjorton år och köpte min första bössa 1975. Kicki började jaga under andra halvan av 1970-talet.

Vid jakten här uppe var det mycket viktigt med muntlig tradition. Jag minns en gång när vi jagade älg med drev borta vid torpen Kalvshaga och Hemsmåla. Vi hade inte kommunikationsradio och inte lös hund. Det gällde att hålla rättning i ledet. - Vid körsbärsträdet tar du till höger, löd instruktionen. Jag hittade inget körsbärsträd och såg att jaktledaren Bengt var missnöjd. På kaffet efteråt fick jag klander av honom för att jag inte visste var körsbärsträdet var, men då invände min morbror Fritz: - Körsbärsträdet ramlade ju ner 1935... och nu var året 1979.

En jaktupplevelse i tonåren har etsat sig fast i Lars-Eriks minne. En stjärnklar vinternatt satt han och spanade ut från Södregårds ladugårdsgavel. Bortom åteln bredde ett orört snötäcke ut sig. Fullmånen lyste upp världen och träden kastade blåaktiga skuggor. Stillheten var total. Det är i stunder som denna, som man kan få höra ett svagt hoande från en uggle långt, långt borta - ett av tystnadens ljud. Kanske skulle nattens stillhet brytas av Mickel som försiktigt närmade sig åteln... Om Lars-Erik sköt någon räv, frågade jag aldrig.

1989 fick Lars-Erik, som var Bengts yngsta syskonbarn, erbjudande om att ta över Attsjö Södregård. Kicki som växte upp i Ystad blev aldrig fast förankrad i den skånska myllan, men här i Attsjö har hon alltid känt sig hemma. De slog till, köpte gården och flyttade in med sin femåriga son Franz. Södregård renoverades men rumsindelningen behölls i stor sett intakt. När Bengt slutade som bonde skickade han djuren till slakt, men gav Lars-Erik först en tjur och en kviga.

De nyblivna Attsjöborna utökade verksamheten efterhand och ägde som mest 15 biffdjur, 8 grisar och 30 får. Jorden brukades till bete och för odling av havre och hö som foder till djuren. Det var intensiva år för månskensbönderna; Lasse jobbade heltid jämsides med jordbruket och Kicki hade en egen firma. Tack vare hjälpen från Lasses far Harry klarade de av att dubbelarbeta under tio års tid.

Efter millennieskiftet såldes djuren och marken arrenderades ut, men skogsbruket fortsatte. Verksamheten vid Byasågen hade avstannat redan under Bengts tid. Därefter började skogen återerövra den lilla lyckan vid sågplatsen, men våren 2022 röjdes sågen fram och såghuset restaurerades. Där anlades också en liten plats för vila och återhämtning.

Året innan hade en varsam avverkning gjorts runt gamla Södregård. När gamla hagmarker som denna öppnas upp, stiger ekarnas livslängd med flera sekler och förutsättningar skapas för ökad biologisk mångfald.

Lars-Erik är åttonde generationen i samma familj på Attsjö Södregård, men tittar man lite vidare, så går hans rötter i Attsjö djupare. Hans farfars farfars farfar Nils Magnusson var bror till Per Magnusson på Attsjö Norragård. Denne Per Magnussons dotterdotters sondotters sonson heter Greger Johansson och bor på Attsjö Torsagård. Deras gemensamma rötter i Attsjö sträcker sig så långt tillbaka, som man med säkerhet kan identifiera personer. Tidigare skrevs ibland bara förnamnen ut och ännu längre tillbaks, nämndes namnlösa kvinnorna bara som "hustrun" eller inte alls. Tittar vi framåt, så har Lars-Erik och Kicki samt Greger och Irene både barn och barnbarn, så än lär inte släktens sista Attsjöbo vara född.

Källförteckning:

Jonasson, Sune. Minnesbok över den svenske bonden.

Malmberg, Ingvar: Boenderegister för Attsjö by.

Wikström, Ingrid. *Ömt älskade lilla Eva Charlotta*.

Arkiv Digital: Kyrkböcker och Bouppteckningar.

Bouppteckning efter Magnus Simonsson FII:17, sid. 1573, 1810 – 1811.

Bouppteckning efter Annika Magnusdotter FII:17 sid, 1659, 1810 - 1811.

Bouppteckning efter Nils Magnusson FII:29 sid. 793, 1834 – 1835.

Bouppteckning efter Johannes Nilsson. FII:46 sid. 1723, 1867 - 1868.

Bouppteckning efter Sven Peter Johansson. FII:56 sid. 221, 1887 - 1888.

Bouppteckning efter Nils Peter Johansson FII:59 sid. 367, 1893 - 1894.

Brand på Attsjö Södregård 1851. Växjöbladet den 19 november 1851, Kungliga biblioteket.

Eldsvåda å Attsjö Södregård. Smålandsposten den 14 oktober 1891. Kungliga biblioteket.

Johannes Nilsson stämmer sin förmyndare. Konga härads dombok A1:A 119. Vadstena landsarkiv.

Offentlig stämning å August Möller. Smålandsposten 1884. Kungliga biblioteket.

Uppförande av Södregårds nya boningshus. Erik Erikssons arkiv, Furuby Hanagård.

Allan Karlsson berättar 2010.

Bengt Nilsson berättar för Ingela Warberg 1994. Attsjö skolas arkiv.

Christina Hamilton berättar 2022.

Edvard Gustavsson berättar för Ingela Warberg 1994. Attsjö skolas arkiv.

Eva Ström berättar 2023.

Harry Nilsson berättar för Ingela Warberg 1994. Attsjö skolas Arkiv.

Ingela Warberg berättar 2023.

Ingrid Idermark berättar 2022.

Laila Johansson berättar i januari och mars 2023.

Lars Erik Nilsson berättar 2010 och 2022.

Sanna Svensson berättar 2021 och 2023.

Attsjö Nästagård 1821

Johannes Nilssons straff efter fällning av ekar

Två av Södregårdarna i Attsjö kallades redan i mitten av 1700-talet för Nästagård och 1806 köpte Christian Jonsson från Västorp en av dem. Då var han 61 år, en ålder när många andra bönder satte sig på undantag, men tack vare tre friska söner kunde husbonden driva gården på ¼ mantal utan drängar. 1819 gifte sig hans sextonåriga dotter Anna Stina med Johannes Nilsson från Ekeberga. Hennes bröder flyttade hemifrån inom ett par år, medan föräldrarna satte sig på undantag. Kontraktet innehöll också ett undantagsbrev till deras äldsta dotter Catharina som var handikappad. I det fall att hon överlevde föräldrarna garanterades

1. en tunna råg och en tunna korn med fullt mått, en ko och föräldrarnas får samt ¼ dels skeppeland linland.
2. försvarlig föda hos köparen (Johannes och Anna Stina).
3. föräldrarnas kålsäng (kålland) och hälften av deras potatisland i sin livstid. Dessutom fick Catharina husrum för sig och sina kreatur i boningshuset respektive ladugården samt kyrko- och kvarnskjuts vid behov. Slutligen ved, värme och skötsel, om så skulle behövas.

Endast 21 år gammal hade Johannes blivit skattebonde och ägare till ¼ mantal. Om det var på grund av ungdomligt högmod som den unge mannen sågade ner två unga ekar, vet vi inte, men dyrt blev det. Sedan Gustav Vasas tid tillhörde alla Sveriges ekar kronan och skulle användas för att bygga fartyg till flottan och det kostade att sätta sig upp mot kungen. Vid en rättegång i Konga häradsrätt dömdes Johannes 1821 till att böta tio riksdaler för vartdera trädet. Dessutom skulle han återplantera fyra unga ekar och vårda dem väl, tills de vuxit undan boskapsbetet, vid två riksdalers vite för varje träd. I saköreslängden står "Tillgångar finnes".

För att klara av att bruka jord och skog, anställde Johannes de flesta år en dräng. Under parets sjutton år på gården födde Anna Stina fem söner, varav två dog som små. Bergsrådet Johan Lorentz Aschan, som var Smålands ledande industrimagnat, behövde mycket skog för att förse sina bruk med träkol och hade ett gott öga till Attsjö. Aschan ägde redan Kronogård och Båtmansgård och i december 1835 köpte han ¼ mantal Nästagård. Bergsrådet var noga med att annullera undantagskontraktet till den handikappade Catharina. I stället skulle Johannes och Anna Stina ge henne motsvarande undantag på den gård som de hade köpt i Öjaby. Vittnen vid undertecknandet av kontraktet var Petter Eliasson, nämndeman i Jöns Markussons gård och Anders Peter Glader, rättare på Båtmansgård.

Källor förutom boendeförteckningen för Södregård:

Konga härads dombok. Ala: 77, 1821.

Konga häradsrätts dombok Ala: 105, 1836.

